

стимулювати їх, розвивати гнучкість і оригінальність їх розумової діяльності. Отже педагогічна праця — це щохвилинна творчість. Кожен педагог — це своєрідна індивідуальність. Невипадково народна мудрість говорить: “Кожен майстер на свій лад”, підкреслюючи цими словами неповторність і індивідуальність майстрів своєї справи.

І не випадково Т.В.Кудрявцев нагадує нам думку німецького дидактика А.Дістервега: “Поганий вчитель підносить істину, а хороший її знаходить”. Виходячи з цього ми повинні намагатися будувати навчальний процес. Шукаючи активні методи навчання, навчити творчості — це соціальне замовлення нашого суспільства, звернений до дидактів, психологів, до всіх вчителів [2,12].

І хоча сказано це давно, актуальність не втрачена і в наш час.

ЛІТЕРАТУРА:

1. БСЭ т.25
2. Марквардт К.Г., Кудрявцев Т.В и др. Как готовить творческого специалиста // Вестник высшей школы.- 1979.-№3.-с.10-16.
3. Ожегов С.И. Словник психологічних термінів.
4. Педагогічна енциклопедія. —К., 1993.

В.К.Буряк

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАЦІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ДОМАШНІХ ЗАВДАНЬ

В статтє обоснована оптимальная система мер в процессе выполнения домашних заданий, которая зависит от

правильной организации во времени и очередности выполнения заданий, а также чередования периодов работы и отдыха.

The optimum system of way in the process of doing the hometasks, which depends on the correct organization in time and order of making tasks and also the alternation the periods of work and relaxation has been grounded in this article.

Проблемі оптимізації праці учнів у процесі виконання домашніх завдань останнім часом приділяється багато уваги. Розв'язання цієї проблеми сприятиме підвищенню ефективності навчально-виховної роботи школи.

Перевантаження учнів, зокрема домашніми завданнями, пояснюється невмінням учнів працювати самостійно; тим, що складніші завдання виконуються в останню чергу; відсутністю зосередженості, організованості; невмінням правильно розподіляти свій час.

Оптимальною ми вважаємо таку систему заходів у процесі виконання домашніх завдань, за якої досягається успішна робота всіх учнів на рівні їх індивідуальних особливостей. Успіх виконання домашніх завдань, зокрема учнями середнього шкільного віку, залежить від багатьох факторів роботи на уроці: взаємозв'язку між класною і домашньою роботою, від методів підготовки до виконання завдань та ін. Хоч ці фактори відіграють важливу роль, вони не можуть забезпечити високої ефективності домашніх занять, якщо не здійснювати індивідуального підходу, не додержувати раціональної послідовності виконання завдань навчальних предметів, правильного режиму праці та відпочинку, не надавати кваліфікованої допомоги.

У працях таких відомих психологів, як Н.О.Менчинська, Л.С.Славіна, висловлюється думка, що кожний учень за умов, які відповідають його психологічним особливостям, може навчатися успішно.

Організуючи роботу над виконанням домашніх завдань, слід враховувати особливості мислення кожної дитини – в одних переважає абстрактне над образним, в інших – сильно розвинене друге, у більшості ж учнів образно-конкретні компоненти мислення перебувають у відносній відповідності. Ось приклади відповідей учнів V класу на запитання, як найкраще вони запам'ятовують навчальний матеріал.

- *Я краще запам'ятовую те, що побачу. Усе, що читаю, уявляю собі.*

- *Я добре запам'ятовую те, що почую. Люблю, якщо хтось читає вголос. Можу все розказати. Сама також люблю читати вголос.*

- *Правила вивчаю швидко, а у вправах чомусь допускаю помилки. Люблю напам'ять читати вірші, але переказати прочитане мені важко.*

- *Не розумію і не запам'ятовую того, що читаю вголос. Читаю для себе кілька разів.*

Усі ці різноманітні можливості, навички, особливості під час мислення потрібно враховувати і в класі, і тим більше, під час виконання учнями домашніх завдань. Там, де вчитель вивчив особливості розумової діяльності учнів і відповідно до цих особливостей рекомендує їм методи самопідготовки, там результати значно кращі. Так, одному учневі або групі учитель радить спочатку розглянути ілюстрацію, карту, схему, діаграму, а потім починати вивчення теоретичного матеріалу; іншим учням пропонує читати вголос; школярам, у яких абстрактне і конкретно-образне мислення розвинене рівномірно, рекомендує самостійно вибрати метод учіння.

У педагогічній практиці часто виникає питання, як в умовах школи створити кожному потрібні умови для успішної роботи.

Досвідчені вчителі створюють такі умови.

Перед початком виконання домашніх завдань встановлюється однаковий для всіх режим роботи, приблизний регламент виконання завдань з кожного предмета. Розвішуються картини, карти, схеми. Двом-трьом учням вчитель дає завдання читати вголос. Деяким дозволяється вчити уроки біля карти, картин (великі можливості мають для цього навчальні кабінети, де учні можуть користуватися не тільки посібниками, які були на уроці, а й тими, яких учитель з певних причин використати не зміг). Інші учні в кінці самопідготовки переказують один одному вивчений матеріал. Звичайно, така організація самопідготовки вимагає від вчителя глибокої продуманості всіх елементів навчального процесу. Потрібно забезпечити контроль за роботою тих учнів, які готуються не в класному приміщенні; слід чітко визначити час роботи біля карти, біля наочних посібників, щоб ними могли користуватися інші.

Урахування особливостей розумової діяльності учнів, індивідуальний підхід в організації їх навчальної роботи на самопідготовці не повинні відвертати уваги вчителя від загальних вимог щодо режиму роботи, послідовності виконання домашніх завдань з навчальних предметів, контролю, самоперевірки тощо. У центрі уваги залишається загальна мета – поглиблення і закріплення знань учнів, розвиток їх мислення, подальше формування умінь і навичок, підготовка до наступного уроку.

Важливим фактором в організації домашніх завдань є послідовність їх виконання та правильний режим праці й відпочинку. Дослідження гігієністів показали, що крива працездатності учнів, у яких ще не склався стереотип розумової праці, підвищується двічі протягом дня: з 8 до 12 год. і з 16 год. до 17 год. Тому учням молодшого і середнього шкільного віку рекомендується виконувати домашні завдання від 16 до 18 – 18 годин 30 хвилин. Щодо послідовності в навчанні, то слід готувати спочатку важкі завдання, коли

попередні розумові навантаження були мінімальні, а потім – легші; спочатку вивчати теоретичний матеріал, а потім виконувати пов'язані з ним практичні вправи.

У педагогічній літературі немає праць, у яких всебічно розглядались би питання оптимального використання часу для виконання домашніх занять з конкретних навчальних предметів учнями V – VI класів. Шкільна ж практика свідчить, що висвітлення цього питання необхідне.

На основі вивчення передового досвіду вчителів, ми прийшли до висновку, що в V – VI класах раціональною буде така послідовність виконання домашніх завдань, коли спочатку готуються завдання середньої складності, після цього складніші, потім інші; спочатку вивчається теоретичний матеріал підручника, потім виконуються письмові завдання.

З метою перевірки ефективності такої послідовності ми провели в ряді шкіл лабораторні дослідження, поділивши умовно п'ять класів на дві рівносильні за успішністю групи – експериментальну і контрольну. У контрольних групах учні виконували завдання в тій послідовності, до якої вони звикли, в експериментальних – у запропонованій: українська мова (усно), українська мова (письмово), математика (усно), математика (письмово), іноземна мова (усно).

Після самопідготовки учнів ми перевіряли якість виконання усних і письмових завдань у контрольних та експериментальних групах. Результати подано в табл. 1.

Як бачимо, домашні завдання в експериментальних групах учні виконали краще. Значно більше, зокрема, правильно виконаних завдань і відповідно менше учнів, які із завданням не справилися. Отже, при однаковій затраті часу на самопідготовку, але при різній послідовності виконання завдань здобуто різні результати.

Основними недоліками самопідготовки в контрольних групах були неправильна, хаотична послідовність виконання завдань без урахування їх складності, невміння продуктивно

використати час, відведений на роботу. Крім того, велика кількість учнів (90%) виконували з російської і української мов спочатку письмові завдання, потім учили правила.

В окремих випадках можливе відхилення від рекомендованої нами послідовності виконання домашніх завдань. Як показали дані дослідження, частина учнів працювала інтенсивніше після виконання порівняно легкого завдання. Вивчення теоретичного матеріалу теж не завжди обов'язкове перед виконанням практичних завдань: коли учні добре засвоїли теоретичний матеріал на уроці, а домашнє завдання виконується в той самий день, можна дозволити деяким учням одразу виконувати письмові вправи. Без попереднього вивчення чи повторення теоретичного матеріалу виконуються практичні завдання дослідного характеру.

Таблиця 1

Група	Кількість учнів	Відповіді					
		Повні (правильні)		Неповні (неточні)		Неправильні (не дано відповіді)	
		Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Експериментальна	45	18	40	17	38	10	22
Контрольна	45	10	22	19	41	16	37

Для успішного виконання домашніх завдань велике значення має раціональне чергування розумової праці і відпочинку з урахуванням віку школяра, особливостей його розумової діяльності, стану здоров'я. Вивчаючи методику організації самопідготовки в ряді шкіл ми спостерігали, що деякі вихователі не додержують відповідної науково обгрунтованої системи організації роботи й відпочинку учнів,

використовують часом методи, які не дають бажаних наслідків. Наприклад, в одних групах перерву між заняттями роблять після 45 хв. роботи, в інших – після 60 хв., а деякі групи взагалі працюють без перерви. В окремих групах учням дозволяється виходити з приміщення, коли забажається.

Відомий фізіолог М.Є.Введенський визначив п'ять умов, які забезпечують високу працездатність: поступове "втягування" в працю; рівномірність і ритм праці; послідовність і система дій; правильна організація праці й відпочинку; раціональна організація розумових операцій.

Досвід роботи показує, що в процесі виконання учнями домашніх завдань, наприклад у VI класі, доцільний такий поетапний регламент:

I етап (16 год. – 16 год. 50 хв.):

українська мова (усно)

українська мова (письмово)

математика (усно)

математика (письмово)

перерва – 15 хв.

II етап (17 год. 05 хв. – 17 год. 50 хв.):

біологія (усно)

географія (усно)

перерва – 10 хв.

III етап (18 год. – 18 год. 45 хв.):

іноземна мова та інші завдання

Організація індивідуальної роботи, перевірки, взаємоперевірки і самоперевірки якості виконання домашніх завдань.

Перший етап найсприятливіший для розумової праці, тому на цей час доцільно добирати підготовку завдань з мови і математики. Учні інтенсивно працюють над ними протягом 45-50 хв., тому перша перерва найбільша. Другий етап коротший, бо учні стомлені. На третьому етапі школярі завершують самопідготовку. Вчитель організовує допомогу

тим, хто не зміг самостійно справитися із завданням, залучаючи для цього сильніших учнів. У цей час решта учнів здійснюють взаємо- або самоперевірку.

Третій етап найбільш напружений для вчителя: треба перевірити сильніших учнів, які допомагатимуть йому в роботі із слабкішими, невстигаючими, особисто допомогти окремим учням у виконанні індивідуальних завдань, організувати само- взаємоперевірку робіт учнів.

Режим роботи та послідовність виконання домашніх завдань задовольнятимуть тих учнів, які працюють у домашніх умовах. При цьому підвищується роль батьків, старших членів сім'ї.

В.О.Сухомлинський не раз підкреслював, що школа свої завдання може успішно виконувати тільки завдяки спільній і дружній роботі із сім'єю і громадськістю.

Вивчаючи форми такої роботи, ми з'ясували, що допомогою старших користуються в середньому 35% учнів шостих класів, значно більше таких у п'ятих класах. Встановлено також, що 65% батьків не можуть надати кваліфікованої допомоги з математики.

У процесі дослідження було розроблено систему роботи з батьками. Основною ланкою в цій системі став університет педагогічних знань. У план роботи університету входили, крім інших, такі питання: "Зміст, форми і методи навчання в середній школі на сучасному етапі", "Тігієна школяра і режим домашніх занять учня молодшого і середнього шкільного віку" та ін. Робота університету не обмежувалася читаннями лекцій для батьків. Проводилися тематичні конференції, вечори запитань і відповідей, диспути, бесіди за "круглим столом" тощо. Широко практикувалися індивідуальні і групові бесіди і консультації, зокрема на тему "Керування домашніми заняттями дітей". Ефективною формою виявився запис на магнітофонну плівку відповідей учня на уроках з наступним прослуховуванням їх на

батьківських зборах. Батьки одержували переконливу інформацію про навчання дитини, рівень її знань, про те, на підготовку якого предмета потрібно звернути особливу увагу.

Важливу роль, на наш погляд, відіграють обмін досвідом виховання, поради лікаря. Тому в плані роботи, як правило, передбачалися виступи батьків і лікарів. Виступи охоплювали різну тематику, наприклад: "Як я допомагаю своїй дитині добре вчитись", "Наш приклад і діти", "Як ми контролюємо навчальну роботу своїх дітей", "Робоче місце моєї дитини", "Розумова і фізична праця моєї дитини" та ін.

Систематична робота з батьками дає позитивні результати. Значно підвищується успішність учнів, поліпшується ставлення батьків до школи, до виховання дітей у сім'ї, забезпечується ритмічність у роботі учнів у домашніх умовах.

І.А.Кравцова

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ У ВИПУСКНИКІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ГІМНАЗІЙ

Формирование исследовательских интересов может быть достаточно эффективным, если обеспечит тесную связь учебно-познавательной и учебно-исследовательской деятельности учащихся. Дидактические условия, в зависимости от содержательной, процессуальной и мотивационной стороны учебно-исследовательской работы, должны быть организованы с учетом возможностей, способностей и опыта познавательной активности обучаемых.